

UDK 81'366.596:811.133.1

Izvorni naučni rad

Sonja ŠPADIJER (Podgorica)

Institut za strane jezike – Podgorica

sonjaspa@yahoo.fr

O KONDICIONALU U FRANCUSKOME JEZIKU

Cilj ovog rada je da predstavi neke karakteristike kondicionala (*le conditionnel*) u francuskome jeziku, kao i da nastavnicima francuskoga jezika približi rezultate novijih istraživanja koja pokušavaju da utvrde osnovno značenje, odnosno semantičku konstantu kondicionala. Pitanje koje se postavlja glasi: Da li je riječ o glagolskome vremenu ili naprotiv o glagolskome načinu?

Ključne riječi: *kondicional – kategorija glagolskog načina – kategorija glagolskog vremena – kontekst – modalnost – temporalnost.*

Uvod

Malobrojni naučni radovi bavili su se donedavno kondicionalom u francuskome jeziku. Tim istraživanjima uglavnom prethode rasprave koje pokušavaju da odgovore na pitanje da li je kondicional vrijeme ili glagolski način.

Da li je riječ o glagolskome vremenu koje u određenom kontekstu ima modalnu vrijednost, ili je pak riječ o glagolskome načinu koji povremeno, u određenome sintaksičkom kontekstu, dobija temporalnu vrijednost?

Kondicional u francuskome jeziku predstavlja glagolsku formu koja teško da može odgovoriti zahtjevu: *jedan oblik jedno značenje*, mada se novija istraživanja kreću upravo u tome smjeru. Pokušava se dati odgovor na sljedeće pitanje: Koje je *osnovno značenje odnosno semantička konstanta kondicionala*?

Pomenuta istraživanja (L. Gosselin, H. Korzen & H. Nølke) polaze od pretpostavke da sekundarna značenja i semantički efekti zapravo nastaju kao rezultat interakcije osnovnoga značenja kondicionala sa elementima različitih konteksta.

1. Pristalice ideje da je kondicional glagolsko vrijeme nalaze potvrdu za takvu tvrdnju u njegovoj morfološkoj sličnosti s drugim vremenima indikativa, imperfektom i futurom, kao i u činjenici da vremena indikativa u određenom kontekstu mogu biti modalno upotrijebljena, kao što je to slučaj u kondicionalnim klauzama.

Dalje, smatra se da iskaz u kondicionalu ukazuje na posteriornost neke radnje u odnosu na referencijalnu tačku koja je anteriorna u odnosu na trenutak govora, kao i da je riječ o svojevrsnom distanciranju u odnosu na „standardne“ uslove u kojima se javlja neki iskaz. Ovi teoretičari zastupaju mišljenje da je riječ o *glagolskome vremenu indikativa, futuru u prošlosti*, koje može dobiti modalnu vrijednost u okviru hipotetičkih struktura.

M. Vilmet (M. Wilmet) umjesto termina *kondicional* koristi naziv *futur 2* za oblik *kondicionala prezenta*, a *složeni futur 2* za oblik *kondicionala prošlog*.

2. S druge strane, ideja da je osnovna vrijednost kondicionala modalna i da on prije svega predstavlja glagolski način, ide ka tome da sve upotrebe kondicionala svede na dominantnu upotrebu: „*l’emploi ’d’éventualité’* (ou conditionnel de la période hypothétique)...“ i da ukaže na svojstvo kondicionala da veže iskaz za neki uslov i to najčešće u okviru kondicionalne rečenice koja je veoma često implicitna.

U slučaju implicitne, odnosno dubinske kondicionalne rečenice, moguće je na jednostavan način rekonstruisati kondicionalnu klauzu koja nedostaje. (Dendale, 2001, *Rech.linguis*, 25: 10)

Pomenuti naučnici smatraju, dakle, da je riječ o *glagolskome načinu*, što po njima predstavlja osnovnu vrijednost kondicionala, ali dodaju, da on u određenome kontekstu ima sposobnost i da izrazi budućnost u odnosu na neku referentnu tačku u prošlosti. Smatraju da time dolazi do izražaja njegova sposobnost da dobije neku drugu, modificovanu vrijednost. Uprkos činjenici da u kondicionalu prepoznaje odlike i vremena i načina, Dendale ipak zaključuje: „Actuellement, la cause semble gagnée par le conditionnel-temps.“ (Dendale, 2001, *Rech.linguis*, 25: 12)

U ovome radu prikazaćemo najprije primjere koji ilustruju povezanost i isprepletenost modalnih i temporalne vrijednosti kondicionala jer smatramo da je to pravi put kojim treba pristupiti kondicionalu kao izuzetno zanimljivoj glagolskoj kategoriji. Nakon toga, proučićemo nekoliko primjera „pretežno modalne“ ili „pretežno temporalne“ upotrebe. Primjeri su preuzeti iz djela francuskih autora kao i iz referentne stručne literature. Istraživanje se neće baviti statističkom analizom.

Preplitanje modalnosti i temporalnosti u semantici kondicionala

1. Najkarakterističniji primjer preplitanja modalne i temporalne vrijednosti kondicionala nalazimo u hipotetičkim klauzama koje su istovremeno uklopljene u strukturu indirektnog govora uz primjenu pravila slaganja vremena.

Il était probable que ...; mais s'ils atteignaient la ville, il serait impossible de les arrêter tous par des fosses, dans les quartiers où se croisaient tant de ruelles. (André Malraux, *La condition humaine*; 1946 : 40)

Mais comme le voyageur, déçu par le premier aspect d'une ville, se dit qu'il en pénétrera peut-être le charme en visitant les musées, en liant connaissance avec le peuple, en travaillant dans les bibliothèques, je me disais que si j'avais été reçu chez Mme de Guermantes, si j'étais de ses amis, si je pénétrais dans son existence, je connaîtrais ce que sous son enveloppe orangée et brillante son nom enfermais réellement, objectivement, pour les autres, puisque enfin le père de mon ami avait dit que le milieu des Guermantes était quelque chose d'à part dans le faubourg Saint-Germain. (PROUST, *Le côté de Guermantes*, p.34)

Il me semblait que si j'avais dans la lumière du salon de Mme de Villeparisis pris des clichés d'après Bloch, ils eussent donné d'Israël cette même image, si troublante parce qu'elle ne paraît pas émaner de l'humanité, si décevante parce que tout de même elle ressemble trop à l'humanité, que nous montrent les photographies spirites. (PROUST, *Le côté de Guermantes*, p. 196)

Naredni primjer ilustruje preplitanje izricanja pretpostavke, vjerovatnoće (ne možemo biti u potpunosti sigurni šta će uraditi neko drugi) i temporalne vrijednosti:

(...) le comité central avait confiance en lui; lui, Tchen, aussi; mais il ne tuerait jamais, sauf en combattant. (André Malraux, *La condition humaine*; 1946 : 19)

Subjektivnost iskaza još više se ističe uz glagole mišljenja i osećanja (*PENSER, CROIRE, SENTIR...*). Sa njima veoma često imamo i izraženu posteriornost u sklopu indirektnog govora. Dakle, ovde je značenje modifikavano, a pored ideje posteriornosti u odnosu na neki događaj iz prošlosti uvodi se i ideja pretpostavke, vjerovatnoće i krajnje subjektivnosti.

Mais...cet amour ne t'empêchait pas de coucher avec ce type, alors que tu pensais – tu viens de le dire – que ça...m'embêterait? (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 53)

(...) désirant fuir cette conversation à laquelle elle sentait pourtant qu'il n'échapperait pas, elle essaya d'exprimer sa tendresse en disant n'importe quoi,(...) (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 51)

Kyo, je vais te dire quelque chose de singulier, et qui est vrai pourtant ... jusqu'il y a cinq minutes, je croyais que ça te serait égal. (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 53)

(...) tu m'as demandé un jour, ...si je croyais que je viendrais avec toi au bain,
(...) (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 52)

Treba pomenuti i impersonalne konstrukcije za izricanje vjerovatnoće u sklopu indirektnoga govora :

Il était probable que les tanks ne pourraient quitter le front (...) (André Malraux *La condition humaine*; 1946 : 40)

U narednom primjeru prepliću se modalne vrijednosti kondicionala (uz prisustvo modalnih glagola *DEVOIR* i *FALLOIR*) s njegovom temporalnom vrijednošću (ukazuje na posteriornost radnje):

Devrait-il donc le tuer à nouveau? Mais déjà son regard rencontrait les yeux blancs, le sang sur les draps. (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 15)

La direction militaire avait constitué un état-major,... ; dès le début de l'insurrection, il faudrait les maintenir en contact avec les groupes de choc. (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 25)

Kondicional – glagolski način

Modalna semantička vrijednost kondicionala u hipotetičkim klauzama koje su uvedene veznikom *si*

U ovome dijelu rada, pokušaćemo da nakon analiziranja narednih primjera odgovorimo na pitanje: Da li kondicional u hipotetičkim strukturama uvedenim veznikom *si* posjeduje isključivo modalne karakteristike?

Moi, si vous me demandez n'importe quoi, et même je tiendrais beaucoup à ce que vous me demandiez quelque chose, je vous assure que je ne vous demanderais pas d'explications. (PROUST, *Le côté de Guermantes*, p.106)

Kondicional u apodozi ima višestruko modalno značenje kada su prisutni modalni glagoli *devoir*; *pouvoir*, itd. Negacija glagola *devoir* pored hipotetičkoga značenja izražava i ublaženu zabranu, savjet, odnosno sugestiju.

S'il a bu, il ne devrait pas conduire. (prev. S.Š.)
(*Ako je pio, ne bi smeo da vozi*). (Ivić, 1983)

Vous aussi vous pourriez en avoir si vous vouliez, et même peut-être plus qu'eux, mais vous n'aimez pas tout ça. (PROUST, *Le côté de Guermantes*, p. 23)

Si j'étais capitaliste américain, j'achèterais une voiture de douze mètres de long et de trois de largeur (...) (COLTES, *Sans titre*, Prologue)

(...) En tout cas le crime est inexistant, le compatriote de votre ami aurait commis un crime contre sa patrie s'il avait trahi la Judée, mais qu'est-ce qu'il a à voir avec la France ? (PROUST, *Le côté de Guermantes*, p. 293)

Si j'abandonnais aujourd'hui mes études, mes parents auraient dépensé en pure perte bien d'argent. (*Le bon usage*, 2006: 1671)

Si j'avais suivi vos conseils l'an dernier, je serais maintenant moins malheureux.

Dakle odgovor na postavljeno pitanje može da glasi: uprkos činjenici da modalnost kondicionala naročito dolazi do izražaja u hipotetičkim klauzama sa veznikom *si*, de se on veže za neki uslov iskazan u protazi, konstatujemo da je i vremenska komponenta toga glagolskog oblika jednako prisutna u svim navedenim primjerima, bilo da je riječ o sadašnjosti, prošlosti ili budućnosti.

Još neki primjeri modalne upotrebe kondicionala u francuskome jeziku

Evo nekoliko primjera koji ilustruju raznovrsnost modalne upotrebe kondicionala. Njime je moguće izraziti:

- *Sumnju, nevjericu:*

Je n'aurais jamais cru que se fût si dur (...) (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 17)

- *Prigovor, prebacivanje (sa glagolom POUVOIR u kondicionalu perfekta):*

Tu aurais pu choisir un autre jour, dit-il pourtant entre les dents. (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 52)

- *Mogućnost, preispitivanje mogućnosti u sadašnjosti:*

Et puis, est-ce qu'il n'y aurait pas moyen d'avoir un peu plus d'armes ? Sept fusils, treize revolvers, (...) (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 39)

- *Želju (sa glagolima VOULOIR, DESIRER, SOUHAITER):*

Dommage? Je voudrais absolument n'être pas tué avant demain soir. (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 42)

- *Učtivost i ublažavanje:*

Pourriez-vous me dire l'heure, s'il vous plaît?
Vous devriez partir plus tôt.

- *Sugestiju i savjet:*

Ce serait mieux sans toi... (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 42)
Ce serait mieux que tu t'occupes du camion qui attendra(...) (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 43)
Faire saisir aussi des vélos, dès que ça commencera il faudrait que chaque section eût son agent de liaison, (...) (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 39)

- *Neprovjerene iskaze (često u novinarskim saopštenjima):*

Les inondations en Italie auraient causé de nombreux dégâts.

Les deux présidents se rencontreraient lors du sommet mondial à New York.

- *Hipotetički kondicional u upitnim rečenicama:*

L. Tasmowski (*Rech.linguis.* 25: 147–167) bavi se upotrebom kondicionala u pitanjima i takav kondicional naziva *hipotetičkim kondicionalom*:

*Jules, pourquoi n'écris-tu pas? Ta santé **serait-elle altérée** de nouveau?*
(Dendale, 2001: 15)

*Les films français voient leur audience fléchir. La critique en **serait-elle** responsable?* (Dendale, 2001:15)

Prethodni primjeri ilustruju samo neke slučajeve modalne upotrebe kondicionala, ali ukoliko pažljivo pročitamo primjere, uočićemo da je u svakom od njih prisutna i vremenska komponenta iskaza izrečenog kondicionalom, bilo da se odnosi na modalnost neke radnje ili stanja u prošlosti, sadašnjosti ili budućnosti.

Kondicional u složenoj rečenici izvan hipotetičkih klauza

Sljedeći primjeri ilustruju upotrebu kondicionala u drugim subordiniranim klauzama. Kao što ćemo imati priliku i da se uvjerimo čitajući naredne rečenice, kondicional nam prenosi ideje modalnosti i temporalnosti koje su neodvojive.

- U zavisnim vremenskim klauzama:

*Quand ma nuit **serait** un long cauchemar (...) quand **je ne pourrais veiller** ni dormir(...) que cela finisse.* (Béchade, 1986:59)

*Quand Kyo **serait** de retour, sans doute **l'apprendrait-il** dans l'un des centres d'informations.* (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 41)

- U dopusnim klauzama:

*Demain, il souhaite demain, quand tout lui-même **aurait dû** s'y refuser.*
(Béchade, 1986:59)

-U relativnim klauzama:

*Nous sommes comme, sur un paquebot, l'officier mécanique **ne quitterait jamais** ses chaudières et **devrait** deviner l'état de la mer, d'après le roulis et les ordres du capitaine.* (Béchade, 1986:59)

- U uzvicima:

*Décidément, **j'aurai tout vu!** Et je **devrais** me taire!* (Dubois, Lagane, 1993: 47)

-U objekatskim klauzama:

Je jure qu'il aurait fini à temps . (Béchade, 1986:59)

-U uzročnim klauzama:

Tiens-toi bien, parce qu'autrement tu pourrais tomber. (Béchade, 1994: 181)

-U konsekutivnim klauzama:

Il est si persuasif qu'on finirait par le croire. (Béchade, 1994: 181)

Kondicional – glagolsko vrijeme

Temporalna upotreba u sklopu slobodnoga indirektnog govora

Riječ je o slučajevima pripovijedanja u prošlosti uz upotrebu indirektnoga govora i primjenu pravila o slaganju vremena uz glagole govorenja poput DIRE, DEMANDER, RÉPÉTER, EXPLIQUER itd. Zapitaćemo se da li je sada kondicional istovremeno i glagolsko vrijeme i glagolski način, kao što je to bio slučaj s primjerima u kojima smo očekivali da nađemo samo modalne odlike kondicionala?

Le mois dernier, il a dit qu'il viendrait nous rendre visite dans notre maison de campagne.

Je lui ai demandé s'ils viendraient ensemble.

Elle nous a expliqué que ce voyage serait impossible à réaliser en raisons de leurs obligations.

Zaključujemo da poslije glagola DIRE, DEMANDER, RÉPÉTER, EXPLIQUER, kondicional predstavlja vrijeme kao i da u navedenim rečenicama nema modalnu vrijednost odnosno nema odlike glagolskog načina.

Međutim, situacija je različita ukoliko je u pitanju glagol SAVOIR. U pitanju je semantička dvojakost, prisustvo modalnosti odnosno subjektivnosti iskaza u kombinaciji s temporalnom vrijednošću.

Bêtement: car il savait qu'il le tuerait. (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 10)

Il savait qu'il ne les délivrerait pas de leur crainte (...) les formations révolutionnaires fuiraient devant les tanks. (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 40)

Možemo zaključiti da je leksički kontekst veoma bitan za utvrđivanje nijansi u značenju te glagolske forme.

Temporalna upotreba u sklopu slobodnog indirektnoga govora

Pripovijedanje događaja u prošlom vremenu u kojima pripovjedač preuzima ulogu onovremenskog posmatrača koji emotivno doživljava radnju i poistovjećuje se u osjećanjima s junakom priče. Time se objašnjava isprekidani i nepotpuni indirektni govor kod kojeg nedostaje glavna rečenica.

Tchen tenterait-il de lever la moustiquaire? Frapperait-il au travers? (André Malraux, *La condition humaine*; p.9, Editions Gallimard 1946)

Sonnerait-il? (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 15)

U sljedećem primjeru imamo i promjenu govornoga subjekta i uvođenje dvoglasja čiji je cilj postizanje odgovarajućega stilskog efekta.

Il l'écoutait avec impatience (dès qu'une table, devant le baron, se trouverait libre, il s'y installerait et lui ferait signe de sortir; il ne voulait ni l'aborder, ni l'appeler ostensiblement) mais non sans curiosité. (André Malraux, *La condition humaine*; 1946: 34)

Na osnovu prethodno predstavljene građe i objašnjenja možemo zaključiti da kondicional u pomenutim strukturama ima prvenstveno vremensku semantiku, ali da je istovremeno i modalno, odnosno stilski markiran.

Zaključak

Ako bismo morali da se opredijelimo između suprotstavljenih stavova i da odgovorimo na pitanje da li je francuski kondicional glagolski način ili glagolsko vrijeme, na osnovu posmatranih primjera, mogli bismo zaključiti da je u većini slučajeva kondicional ispoljio karakteristike glagolske forme kojom se obilježava kategorija vremena, dok modalnost nije prisutna u svim navedenim primjerima (kakav je slučaj recimo kod upotrebe kondicionala u okviru indirektnog govora uvedenog glagolima *dire, demander, répéter, expliquer, etc.*), i na osnovu tih činjenica izvesti zaključak da je kondicional prije svega glagolsko vrijeme.

Međutim, nakon analize posmatranih primjera i na osnovu onoga šta je do sada rečeno o kondicionalu, zaključak bi ovđe naginjao u korist pomirenja suprotstavljenih stavova. Dakle, očito je da u slučaju kondicionala, identična forma izražava dvije ili više različitih gramatičkih i semantičkih kategorija. Ranije pomenute gramatičke kategorije, vremena i načina, u slučaju kondicionala imaju zajednička formalna obilježja s jedne, i semantičku različitost s druge strane, što navodi na zaključak da bi moglo biti riječi o fenomenu *gramatičke homonimije*.

Ovde bismo mogli uvesti i pojam *jezičke ekonomičnosti* koja pruža mogućnost da se u jednom jeziku istom formom izrazi više semantičkih kategorija, odnosno, kako to pokazuju naši primjeri, više gramatičkih kategorija. Osim toga, možda bismo se mogli zapitati da li je u jeziku baš uvijek moguće nametnuti stroga pravila i definicije, kao što je ovde slučaj: unaprijed osmišljeni koncept tipa *jedan oblik jedno značenje*. Da li je moguće nametnuti već gotove gramatičke šablone za sve jezičke upotrebe ili pojave?

Viđeli smo da je zaista veliki broj primjera kod kojih se prepliću dva osnovna značenja te glagolske forme pa smo stoga mišljenja da je teško dati prednost bilo kojem od pomenutih stavova, onom koji posmatra kondicional prvenstveno kao vrijeme ili pak onom drugom, koji posmatra kondicional kao glagolski način.

L. Tasmovski (*Rech.linguis.* 25: 147–167) postavlja pitanje kakva je situacija u jezicima koji nemaju slaganje vremena i da li i u ostalim jezicima kondicional ima pomenuto dvojako temporalno-modalno svojstvo, da li se može konstatovati da kondicional postoji i u tim jezicima i, da li možda upravo u nekim drugim jezicima postoji pravi kondicional?

Više je nego evidentno da ta glagolska forma zavisi podjednako kako od sintaksičkoga, tako i od leksičkoga okruženja i moglo bi se reći da se kondicional ne može posmatrati i analizirati van konteksta. Upravo polemike oko definisanja njegove semantičke dominante ukazuju na to da je riječ o glagolskoj formi koja *par excellence* odslikava i samu suštinu jezika. Naime, kondicional kao i sam jezik odlikuje se izuzetnim bogatstvom smisla i mnogoznačnosti pa ga je stoga tako teško zauzdati u čvrste okvire unaprijed pripremljenih definicija. Upravo to njegovo bogatstvo podstiče aktuelna istraživanja i napore da se postave prava pitanja i pokušaju dati valjani odgovori.

Dodatak

Pregled formi kondicionala u francuskome jeziku:

1. Kondicional prezenta i kondicional perfekta

Ex. Je dirais

J'aurais dit

Je partirais

Je serais parti, -e

2. Drugi oblik kondicionala perfekta u francuskom jeziku ili *subjunktiv pluskvamperfekta* sa značenjem *kondicionala perfekta*.

U irealnim hipotetičkim strukturama, i to u njegovanom jezičkom izrazu, *subjunktiv pluskvamperfekta* koristi se s vrijednošću i značenjem *kondicionala perfekta*. Taj oblik se još naziva i *seconde forme du conditionnel du passé*.

Je fusse tombé, s'il ne m'eût tenue. (Le bon usage, 2006: 1267)
Si on leur avait offert de les faire inviter chez ces deux grandes dames, l'ancienne concierge et la cocotte eussent dédaigneusement refusé. (Le bon usage, p.1267)

3. Složena forma kondicionala

Conditionnel surcomposé – par ex. du verbe *dire*: *ils auraient eu dit*

Literatura

- Abouda, L. (1997), *Recherches sur la syntaxe et la sémantique du conditionnel en français moderne*, Université Paris 7 – Denis Diderot, Thèse, 428–432.
- Ašić, T., Stojanović, V. (2006), *Semantika i pragmatika glagolskih vremena u francuskom jeziku*, Filološko-umetnički fakultet, Kragujevac.
- Béchade, H-D. (1986), *Syntaxe du Français Moderne et Contemporain*, Paris, PUF, 56–60.
- Béchade, H-D. (1994), *Grammaire française*, Paris, PUF, 180–181.
- Charaudeau, P. (1992), *Grammaire du sens et de l'expression*, Hachette.
- Chevalier, J-C. et al. (2002), *Grammaire du français contemporain*, Paris, Larousse, p. 62–68; 107–109; 125; 137–145; 390.
- COLTES, B.-M. (1991), *Sans titre (Prologue)*
- Dendale, P. (2001), *Les problèmes linguistiques du conditionnel français*, Dendale, P. & Tasmowski L. (éds), *Le conditionnel en français* ; Université de Metz, *Recherches linguistiques*, n°25, 7–18.
- Drašković, V. (1984), *Pogodbene rečenice*, *Gramatika francuskog jezika za osnovnu školu*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 220.
- Dubois, J., Lagane.R., (1993), *La nouvelle grammaire du français*, Larousse.
- Gosselin, L. (2001), *Relations temporelles et modales dans le »conditionnel journalistique «*, Dendale, P. & Tasmowski L. (éds), *Le conditionnel en français*; Université de Metz, *Recherches linguistiques*, n°25, 45–65.
- Grevisse M., refondue par Goosse A. (2006), *Le bon usage, grammaire française*, Paris, Duculot, 1666–1680.
- Gudurić, S. (2007), „Modalne vrijednosti prezenta i imperfekta u francuskom jeziku ; njihova upotreba u protazama sa si i ekvivalenti u srpskom“, *Godišnjak filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, Knjiga XXXII, 365–376.
- Ivić, M. (1983), „O srpsko-hrvatskim pogodbenim rečenicama“, *Lingvistički ogladi*, Beograd: Prosveta, 45–155.

- Leeman, D. (2001), *Pourquoi ne peut-on combiner si et le conditionnel ?*, Dendale, P. & Tasmowski L. (éds), *Le conditionnel en français* ; Université de Metz, Recherches linguistiques, n°25, 211–229.
- Katičić, R., „Vrste pogodbenih rečenica u standardnom jeziku srpskom ili hrvatskom“, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku XXVII-XXVIII*, 339-343.
- Moderc, S. (2004), *Hipotetička rečenica; Kombinovana hipotetička rečenica, Gramatika italijanskog jezika; Morfologija sa elementima sintakse*, Beograd: Udruženje nastavnika italijanskog jezika Srbije, 367.
- Malraux, A. (1946), *Condition humaine*, Editions Gallimard.
- Moeschler, J., Reboul, A. (2001), *Conditionnel et assertion conditionnelle*, Dendale, P. & Tasmowski L. (éds), *Le conditionnel en français* ; Université de Metz, Recherches linguistiques, n°25, 147–167.
- Musić, A. (1898), *Rečenice s konjunkcijama 'ako, neka, li'*, Zagreb: RAD JAZU, CXXXIV, 1–79.
- Papić, M. (1984), *Hipotetičke rečenice, Gramatika francuskog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 241–246.
- Piper, P. (1998), „O kondicionalnosti u prosto rečenici“, Beograd: *Južnoslovenski filolog* LIV, 41–58.
- PROUST, M.: *Le côté de Guermantes*, Gallimard.
- Riegel, M. et al. (2004), *Grammaire méthodique du français*, Paris, Quadrige/PUF, p. 138; 287–288; 323–326; 470–478; 508–509.
- Stevanović, M. (1998), *Sintaksa - Složena rečenica, Gramatika srpskog jezika za srednje škole*, Beograd: Zavetno slovo, 317–318.
- Tanasić, S. (2005), *Sintaksa glagola, Sintaksa savremenog srpskog jezika, prosta rečenica-u redakciji Milke Ivić*, Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga, Matica srpska, 457–463.
- Tanasić, S. (2005), *Sintaksa glagola, Sintaksa savremenog srpskog jezika, prosta rečenica-u redakciji Milke Ivić*, Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga, Matica srpska, 345–474.
- Vasić, V. (2000), „Kondicionalne klauze sa nekonsekutivnom apodozom“, Beograd: *Južnoslovenski filolog* LVI/1-2, (177–185).

Sonja ŠPADIJER

ON THE CONDITIONAL MOOD IN THE FRENCH LANGUAGE

The aim of this paper is to present some of the characteristics of the conditional mood (le conditionnel) in the French language, as well as to acquaint French language teachers with the results of recent studies attempting to identify the basic meaning of the conditional mood. The question posed is whether the conditional mood refers to the grammar category of voice or tense?

Key words: *conditional mood, voice, tense, context, modality, temporality*